

กลยุทธ์การบริหารศาสนศึกษาเชิงเครือข่าย Strategic Management of Religious Studies Network

พระครูสมุห์ชัยวัฒน์ อติชาโต (สุภาวรรณพงศ์)^๑
กฤษฎา นันทเพ็ชร^๒

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันสำนักต่างๆ ยังมีเครือข่ายน้อย ควรจัดประชุมด้านวิชาการให้มากขึ้น แจกหนังสือ หรือเอกสารให้ผู้เข้าสอบอ่านทำความเข้าใจก่อนสอบ นำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน บุคลากรที่ให้ความรู้ต้องพัฒนาด้านวิชาการ และให้ทันสมัย ไม่สอนตามหนังสืออย่างเดียว ควรมีการเชิญวิทยากรข้างนอกเป็นครั้งคราว ควรมีการกำหนดวิสัยทัศน์ให้ชัดเจน วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน ให้ทุกฝ่ายได้ประชุมออกความเห็นร่วมกัน มีการติดตามผล นำไปแก้ไขปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง นำหลักบริหารจัดการสมัยใหม่มาใช้บริหารให้ทันเหตุการณ์ในโลกปัจจุบัน มีการจัดศิษย์เก่าเข้ามาช่วยด้านวิชาการเป็นบางโอกาส มีสัมมนาแลกเปลี่ยนทางวิชาการ ระหว่างครู อาจารย์แต่ละสำนัก แลกเปลี่ยนบุคลากรในแต่ละภูมิภาค ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย กลยุทธ์การบริหารการศาสนศึกษาเชิงเครือข่าย ควรกำหนดวิสัยทัศน์หลัก คือ มุ่งเสริมสร้างพันธมิตรเพื่อพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมีพันธกิจ ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑) สนับสนุนผู้เรียนและผู้สอนในทุกมิติ ๒) มีการจัดระบบการติดต่อประสานงานอย่างชัดเจน ๓) หมั่นเชื่อมประสานความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ ในพื้นที่ ๔) ประสานงานกับภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุน ๕) พัฒนาและจัดหาตำรา คู่มือ และเทคนิคการสอน

คำสำคัญ : กลยุทธ์, ศาสนศึกษา, เครือข่าย.

^๑หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๒วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. (kris.gspa@gmail.com)

Abstract

At present, educational institutions have fewer networks. Academic conference, book distribution, examination tutoring and technology should be implemented in teaching and learning process. Teachers should be trained in modern technology and guest teachers should be invited for some times. Modern management system should be implemented by providing a chance for brainstorming, SWOT analysis, alumni meeting, academic conference, and curriculum improvement. The main visions in Religious Studies Network are: ๑) to support learners and teachers in all dimensions, ๒) to set up a clear system in coordination, ๓) to keep contact with other institutions regularly, ๔) to coordinate with the public and private sectors for support, and ๕) to develop and supply textbooks, manuals and teaching techniques.

Keyword: Strategy, religious studies, network.

บทนำ

สรรพสิ่งในตัวเราและสิ่งต่างๆ ในโลกและสากลจักรวาลนั้น เกิดขึ้นด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่มีสิ่งใดจะเกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว ทุกสิ่งมีที่มา มีที่ไป มีเหตุ มีปัจจัย เมื่อเหตุและปัจจัยเกิดขึ้นพร้อมกันอย่างเกื้อกูลย่อมเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ และสิ่งใหม่ก็สร้างเส้นทางการเชื่อมโยงกับสิ่งเก่าและสรรพสิ่งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทุกอย่างเป็นกระบวนการที่โยงใยสลับซับซ้อน เป็นเครือข่าย (network) ที่เชื่อมโยงจากสิ่งเล็กๆ และภายในสิ่งเล็กๆ ก็มีการเกาะเกี่ยวกันอย่างน่าอัศจรรย์ (พระมหาสุทิต อาภากร, ๒๕๔๘: ๒)

สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกใบนี้ไม่มีอะไรที่คงที่แน่นอน ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของคน โครงสร้างหรือเทคโนโลยี รวมถึงการบริหารงานในด้านต่างๆ ก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเสมอ (สุพิศวง ธรรมพินทา, ๒๕๔๓: ๖๗) ดังนั้นเพื่อความอยู่รอดจึงจำเป็นต้องมีการร่วมมือขององค์กรต่างๆ ที่ดำเนินงานประเภทเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันเพื่อความอยู่รอด ความร่วมมือนี้เรียกว่า เครือข่าย

ปัจจุบันมีผู้สนใจในเรื่องเครือข่ายกันมากขึ้น ด้านหนึ่งเป็นเพราะสังคมทุกวันนี้มีความสัมพันธ์กันในทางราบและสลับซับซ้อนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน นักทฤษฎีบางคนถึงกับเรียกว่าเป็นสังคมเชิงเครือข่ายเลยทีเดียว อีกด้านหนึ่งภาคธุรกิจก็นำแนวคิดการจัดการเชิงเครือข่ายมาใช้ในการพัฒนาระบบการขายสินค้าและบริการของตนจนประสบความสำเร็จที่น่าทึ่งภายในระยะเวลาที่รวดเร็วจึงทำให้เครือข่ายเป็นหัวข้อสำคัญส่วนหนึ่งที่นักบริหารภาครัฐควรศึกษาค้นคว้าให้เข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน (พลเดช ปิ่นประทีป, ออนไลน์).

ในสังคมปัจจุบันและอนาคตซึ่งเป็นสังคมฐานความรู้ ที่การเรียนรู้ ความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมและสร้างสภาพการณ์เพื่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนส่วนใหญ่ในประเทศ โดยยึดหลักการสร้างเครือข่ายและให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ในการกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับองค์กรหรือหน่วยงานของตนการสนับสนุนให้สังคมทุกภาคส่วนและทุกระดับได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อความสำเร็จ จะทำให้เกิดพลังพัฒนาการศึกษาที่เข้มแข็งอันจะเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาประเทศอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืนตลอดไป (ประยูร อัครบวร และคณะ, ๒๕๕๓: ๑๓)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้มีบทบัญญัติในเรื่องนโยบายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ โดยเฉพาะโดย กำหนดว่าให้รัฐ ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดบริการสาธารณะการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบนอกจากนี้ได้กำหนดให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชนจัดให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๔: ๑ - ๒)

ในด้านการศึกษาพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ตามมาตรา ๘ และมาตรา ๙ ได้กำหนดให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้มีเอกภาพด้านนโยบายและความหลากหลายในการปฏิบัติมีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา รวมทั้งยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น และตามพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ ไว้ในหลายมาตรา (สมศักดิ์ เอี่ยมดี และคณะ, ๒๕๕๖: ๒๑๘)

การศึกษาพระปริยัติธรรม

เมื่อกล่าวถึงการบริหารการศาสนาศึกษาในส่วนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีผลการศึกษาพบว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ไทยอ่อนแอ เหตุนี้กรม - บาลี เข้าชั้นวิกฤติ “เปิดทางโลกปิดทางธรรม” ขาดการปรับปรุงมากกว่า ๑๐๐ ปี ทับซ้อนกันหลายแผนก โรงเรียนวัดต้องรองรับเด็กชายขอบของสังคม หลายฝ่ายเร่งแก้ไข การปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ในฐานะที่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาไทย ที่ถูกหมกตอมนานนับร้อยปี และยังไม่สามารถผลักดันให้เกิดการปฏิรูปได้อย่างเป็นระบบ

ปัญหาหลักๆ ที่มหาเถรสมาคมไม่เคยแก้ไข หรือทำให้เป็นระบบคือการไม่มีหลักสูตรแกนกลาง ทั้งนิกธรรมและบาลี โดยเฉพาะบาลี ที่ไม่มีการจัดทำภาษาไทยที่ใช้ใน

การแปลภาษาบาลี แม้ทุกสำนักจะใช้ตำราภาษาบาลีเล่มเดียวกันทั่วประเทศ แต่กลับไม่มีตำราแปลเป็นภาษาไทยที่เป็นหลักสูตรเดียวกัน กลายเป็นการเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มเอกชน บางรายที่ทำหนังสือแปลมาขายให้สำนักเรียนทั่วประเทศ สร้างภาระทั้งค่าจ้างครู ค่าจัดซื้อจัดหาหนังสือ และค่าดูแลนักเรียนให้เป็นภาระของเจ้าสำนัก การศึกษานิกธรรม-บาลี ยังจำเป็นต้องโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ เพราะพระนักปกครองในระบบของมหาเถรสมาคม และระบบการเลื่อนสมณศักดิ์ ต้องมีวุฒินิกธรรม-บาลี คอยกำกับ ทำให้คณะสงฆ์เองยังต้องรักษาระบบการศึกษานี้ไว้

การเพิ่มขึ้นของแผนกนิกธรรมและแผนกสามัญ บวกกับการเรียนบาลีที่มีมาก่อน ทำให้ปัจจุบันการศึกษาขั้นพื้นฐานของวัดนั้นมีถึง ๓ แผนกคือ สายสามัญ นิกธรรม และบาลี ข้อมูลสถิติการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการปี ๒๕๕๖ ระบุว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนิกธรรมและบาลีมีสำนักเรียน/สำนักศาสนศึกษาทั้งหมด ๑๐,๕๗๒ แห่ง (บางแห่งใช้สำนักเรียนกับสำนักศาสนศึกษาร่วมกัน) ครูนิกธรรม ๓,๕๐๐ คน ครูบาลี ๑,๕๐๐ คน ในขณะที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญมีโรงเรียน ๔๐๕ โรง ครูสอน ๔,๕๑๘ คน

พระเณรที่บวชเข้ามาใหม่หลายวัดต้องเรียนทั้งสามแผนกพร้อมกันซึ่งแต่ละแผนกนั้นต่างก็ต้องอาศัยเวลาในการเรียนและทำความเข้าใจไม่หย่อนไปกว่ากันในระดับนิกธรรมชั้นตรีนั้นตามหลักสูตรต้องเรียนถึงหนึ่งปี การเรียนบาลี ประโยค ๑-๒ ต้องเรียนถึงสองปี ในขณะที่การเรียนสายสามัญนั้นจัดตารางเรียนตามโรงเรียนมัธยมทั่วไป ทำให้สำนักเรียนต่างๆ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนทั้งสามแผนกนี้พร้อมกันในปีเดียวได้ แต่จำเป็นต้องจัดให้มีการเรียนการสอนเนื่องจากการเป็นภาคบังคับ

ทางเลือกที่ถูกนำมาใช้จึงขึ้นอยู่กับว่านักเรียนไหนจะเน้นหนักไปทางใด หากเป็นนักเรียนที่เน้นแผนกสามัญก็มักจะเรียนนักธรรมบาลีเป็นวิชาเสริม จัดอบรม ๗ - ๑๕ วัน ก่อนสอบ หากเป็นนักเรียนที่เน้นนักธรรม-บาลี ก็จะต้องบังคับหรือออกกฎให้นักเรียนไม่ให้พระเณรเรียนสามัญหรือให้เรียนแค่วัดหยุดสุดสัปดาห์ จนกว่าจะจบชั้นบาลีตามที่กำหนด ซึ่งนั่นก็ทำให้พระเณรขาดโอกาสในการศึกษาทางโลกและเรียนไม่ทันคนอื่น

ในส่วนของปัญหาภายในนักเรียนเองก็พบปัญหาต่างๆ เช่น ผู้สอนยังจัดกระบวนการสอน ไม่เป็นระบบเท่าไร ทำให้การสอนนักเรียนเข้าใจยาก ผู้สอนไม่ค่อยมีเวลาดูแลนักเรียนอย่างทั่วถึงเนื่องจากผู้สอนมีงานอื่นๆ มากผู้บริหาร ผู้สอน และผู้เรียนไม่ค่อยมีเวลาร่วมกันในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากนักผู้เรียนไม่ได้เตรียมพร้อมก่อนเรียนจึงทำให้การเรียนไม่ค่อยดีมากนัก ขาดปัจจัยในการสนับสนุนจากรัฐบาลประชาชนไม่ค่อยสนับสนุนปัจจัยในการเรียนแผนกบาลีเนื่องจากไม่รู้ถึงประโยชน์เท่าควรประชาชนส่วนมากเห็นการเรียนแผนกบาลีเป็นเรื่องไม่สำคัญ ถ้าสมัย ซึ่งปัญหาต่างๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาวิเคราะห์ถึงสาเหตุและหาแนวทางการแก้ไขให้สอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่งแนวคิดหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสำนักศาสนศึกษาได้ก็คือ แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์ และแนวคิดเชิงเครือข่าย

กลยุทธ์การบริหาร

กลยุทธ์ (Strategy) มีรากศัพท์จากภาษากรีกว่า “Stratos” (กองทัพ) + “Agein” (นำหน้า) หมายความว่า “การนำทางให้องค์กรโดยรวม” ซึ่งมีนัยครอบคลุมจุดมุ่งหมายและวิธีการว่าต้องการทำอะไรให้สำเร็จ และทำอย่างไร ดังนั้น กลยุทธ์ หมายถึง วิธีการ

ดำเนินงานที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรกลยุทธ์ หมายถึง แผนของผู้บริหารระดับสูงที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ต่างๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจและเป้าประสงค์ขององค์กรกลยุทธ์ คือ ชุดของทางเลือกระยะยาวเกี่ยวกับเป้าประสงค์เชิงปฏิบัติการและนโยบาย (เกียรติชัย วีระญาณนท์, ๒๕๔๙: ๒๐) เป็นวิธีหรือแผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้เกิดผลที่เป็นข้อได้เปรียบ และสามารถบรรลุวัตถุประสงค์พร้อมกัน โดยมีความเสี่ยงน้อยที่สุด ณ ระดับที่ยอมรับได้ (ธงชัย สันติวงศ์, ๒๕๕๖: ๘) คือวิถีทางหรือแนวทางที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อการระดมและจัดสรรการใช้ทรัพยากรของประเทศ อันที่จะช่วยให้บรรลุซึ่งเป้าหมายทางเศรษฐกิจประกอบด้วยปัจจัย ๒ ประการ ได้แก่ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะบรรลุ และการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นเครื่องมือช่วยให้สามารถบรรลุซึ่งเป้าหมายที่กำหนดไว้ (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, ๒๕๔๗: ๗๔) การกำหนดและประเมินทางเลือกต่างๆ ที่จะทำให้บรรลุภารกิจและเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ และรวมถึงการเลือกทาง เลือกที่เหมาะสมที่สุดมาใช้ กลยุทธ์เป็นเรื่องของการกำหนดเป้าประสงค์ระยะยาวของทั้งองค์การการเลือกการกระทำที่นำมาใช้และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้ไปสู่เป้าประสงค์นั้น หรือกล่าวโดยสรุป กลยุทธ์ระบุว่า ผู้บริหารจะวางแผนอย่างไร จึงจะทำให้บรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลายๆ กรณีที่การจะบรรลุเป้าประสงค์นั้นมีหลายวิธี แต่กลยุทธ์จะระบุขั้นตอนหรือวิธีการขั้นพื้นฐานที่ผู้บริหารจะต้องวางแผนตามที่ระบุไว้ จึงจะบรรลุเป้าประสงค์ที่กำหนด (เสนาะ ตีเยาว์, ๒๕๔๖: ๑)

สรุปได้ว่า กลยุทธ์ หมายถึง วิถีทางหรือข้อกำหนดที่องค์การสมควรปฏิบัติเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด ภายใต้ข้อจำกัดของ

สภาพแวดล้อมภายนอก และขีดความสามารถขององค์การเป็นการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ กระบวนการทำงาน ความต้องการขององค์การ และการเลือกระบบที่จะนำมาพัฒนา และใช้เป็นแผนแม่บทหรือแผนหลักของการพัฒนาระบบขององค์การ และกลยุทธ์สัมพันธ์กับประเด็นต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา กลยุทธ์ หมายถึง กุศโลบายหรือวิธีการดำเนินงานที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบพื้นฐานของการบริหารเชิงกลยุทธ์ว่า ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ ดังนี้ (Wheelen, Thomas L. and David J. Hunger, ๒๐๐๒: ๙)

๑. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์การ (Organizational Environment) สภาพแวดล้อมขององค์การ (Organizational environment) หมายถึง แรงผลักดันต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานขององค์การ ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ (External environment) สภาพแวดล้อมภายในองค์การ (Internal environment)

๒. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการแข่งขันประกอบด้วย ๑) อุปสรรคจากคู่แข่งที่เข้ามาใหม่ (Threat of new entrants) ๒) อำนาจการต่อรองของผู้ขายปัจจัยการผลิต (The bargaining power of suppliers) ๓) อำนาจการต่อรองของผู้ซื้อ (The bargaining power of buyers) ๔) อุปสรรคจากผลิตภัณฑ์หรือบริการที่สามารถใช้ทดแทนได้ (The threat of substitute products or services) ๕) ระดับการแข่งขันระหว่างธุรกิจเดิม (The degree of rivalry among existing competitors)

๓. การจัดทำกลยุทธ์ (Strategic formulation) คือการนำข้อมูลและความรู้ต่างๆ

จากการกำหนดทิศทางขององค์การ และการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก และภายในองค์การมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ในระดับและรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการประเมิน และคัดเลือกว่ากลยุทธ์ใดที่มีความเหมาะสมกับองค์การมากที่สุด

๔. การปฏิบัติตามกลยุทธ์ (Strategic implementation) คือ การนำกลยุทธ์ที่ได้จัดทำและคัดเลือกไว้ในขั้นตอนที่ ๓ มาปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินงานขององค์การบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ กระบวนการวางแผนกลยุทธ์จึงเป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนที่เกี่ยวข้องเนื่องสอดคล้องสัมพันธ์กันที่เกี่ยวข้องเนื่องสอดคล้องสัมพันธ์สอดคล้องสัมพันธ์กันไว้ดังนี้เหมาะสมโดยไวต่างๆ กัน

ปัจจุบันการดำเนินการด้านการบริหารองค์การมีการแข่งขันสูงเช่นเดียวกับการบริหารองค์การทางธุรกิจ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องอาศัยขั้นเชิงในการบริหารที่เหนือกว่าคู่แข่ง หรืออาศัยความว่องไวในการปรับตัวให้ทันต่อภาวะการแข่งขันที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการจัดการเชิงกลยุทธ์จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้นักบริหารกำหนดทิศทางของธุรกิจ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในองค์การ ช่วยกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับองค์การ เพื่อที่จะนำกลยุทธ์เหล่านั้นไปประยุกต์ปฏิบัติ และควบคุมประเมินผลการดำเนินงานขององค์การได้ โดยที่ไม่จำกัดเฉพาะแต่องค์การภาครัฐหรือภาคเอกชนแต่อย่างใด

จากการศึกษาสรุปได้ว่า กระบวนการวางแผนกลยุทธ์มีรูปแบบวิธีการที่แตกต่างกันที่หลากหลาย การนำไปใช้จึงจำเป็นต้องมีการปรับใช้ให้เหมาะสมกับองค์การองค์ประกอบที่สำคัญของการวางแผนกลยุทธ์ได้แก่ กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การ การวิเคราะห์

สภาพแวดล้อมภายนอกมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์การ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในเพื่อหาจุดแข็งและจุดอ่อนเพื่อให้ทราบถึงทรัพยากร และความสามารถต่างๆ ในองค์การ เพื่อจะได้นำไปสร้างให้องค์การบรรลุความได้เปรียบในการแข่งขันเพราะ “กลยุทธ์ หมายถึง กุศโลบาย หรือ วิธีการดำเนินงาน ที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์จะเห็นได้ว่า คำนิยามของคำว่า “กลยุทธ์” นี้มีขอบเขตที่แคบ และกว้าง ในระดับแคบนั้นเน้นที่วิธีการ (Means) ใช้เพื่อให้องค์การบรรลุถึงเป้าหมายหลักขององค์การ ในระดับกว้าง จะให้ความหมายของคำว่า “กลยุทธ์” โดยพิจารณาครอบคลุมทั้งเป้าหมาย (Ends) และวิธีการ (Means) ที่จำทำให้บรรลุเป้าหมายและยังพบว่า คนส่วนใหญ่มักใช้คำว่ากลยุทธ์ในฐานะของ เครื่องมือ หรือวิธีการ หรือกลยุทธ์ (Strategy) หมายถึง การกำหนดวิสัยทัศน์ ทิศทาง ภารกิจ และวัตถุประสงค์องค์การอย่างเป็นระบบ

การบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษา หมายถึง ความพยายามที่จะดำเนินเกี่ยวกับเรื่องของการศึกษา อันได้แก่ โรงเรียน หลักสูตร ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ ตำราเรียน และอาคารสถานที่ เป็นต้น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้เรียนที่มีคุณภาพในที่สุด (กัลยา วิลาวรรณ, ๒๕๓๙) ความพยายามที่ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาร่วมกันกระทำ เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในทุกๆ ด้านโดยมีการใช้ทรัพยากรบริหาร คือ คน เงิน วัสดุและวิธีการให้เกิดประโยชน์สูงสุด (วรุณยุพา วิโนท, ๒๕๔๖) การดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกด้าน เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ และให้เป็น

สมาชิกที่ดีของสังคม (ธณิศวรร จิตขวัญ, ๒๕๔๒) การจัดแผนยุทธศาสตร์ทางการศึกษา เพื่อให้การศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมของการศึกษาที่เกิดจาก บุคลากรหลายๆ คนร่วมมือกันดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกด้าน โดยอาศัยวิธีการจัดการองค์การ การสั่งการ การอำนวยความสะดวกและปรับปรุงเพื่อพัฒนาสมาชิกในสังคม ให้มีความรู้ความสามารถและมีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ในการบริหารการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาควรต้องเลือกใช้กระบวนการบริหารทั้งในเชิงวิทยาศาสตร์และเชิงศิลป์เพื่อให้การบริหารในหน่วยงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้มีนักวิชาการๆ ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารการศึกษาไว้ดังนี้

ธณิศวรร จิตขวัญ (๒๕๔๒) กล่าวว่า กระบวนการบริหารการศึกษา จะนำไปสู่ความสำเร็จนั้นคือ จะต้องเกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องการวางแผน การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมงานให้มีระบบเป็นไปตามแผนและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงสามารถจัดการศึกษาในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายและมาตรฐานทางการศึกษาสามารถปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีความเหมาะสมกับสถานที่พัฒนาคนให้เจริญก้าวหน้าทันวิทยาการอย่างแท้จริง

กัลป์ยกร มั่นถาวรวงศ์ (๒๕๔๕) กล่าวว่า กระบวนการบริหารการศึกษา ประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ๆ คล้ายคลึงกัน ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่จึงจำเป็นต้องเลือกใช้ความจำเป็นและความเหมาะสมของ

สถานการณ์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า กระบวนการบริหารการศึกษาของโรงเรียนประกอบด้วยการตัดสินใจ การวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยความสะดวก การจัดสรรทรัพยากร การติดต่อสื่อสาร การประสานงาน การควบคุมงาน การประเมินผลงานและการปรับปรุงรวมทั้งการกระตุ้นหรือการจูงใจ กระบวนการบริหารการศึกษา จึงเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารทุกระดับซึ่งรวมถึงผู้บริหารการศึกษาด้วย การบริหารที่ดีจะช่วยให้งานบริหารดำเนินไปอย่างราบรื่น มีระบบไม่สับสนและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีทักษะในการใช้กระบวนการบริหารทุกขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนการตัดสินใจนั้นมีความสำคัญมาก หากผู้บริหารตัดสินใจไม่ถูกต้อง การดำเนินการในขั้นต่อไปจะเกิดปัญหาและอุปสรรคตามมาผู้บริหารควรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีแนวคิดและข้อมูลครบถ้วนในการตัดสินใจและอาศัยกระบวนการการบริหารเป็นหลักในการบริหารงาน

การสร้างเครือข่าย

ความหมายของการสร้างเครือข่ายนั้นได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ต่างกัน เช่น ความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรม การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย (พระมหาสุทิตย์อาภากร (อบอูน), ดร., ๒๕๔๗: ๖) รูปแบบหนึ่งของการ

ประสานงานของบุคคลกลุ่มหรือองค์กรหลายๆ องค์กรที่ต่างมีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมายมีวิธีการทำงาน และกลุ่มเป้าหมายของตนเอง บุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้ได้มาประสานงานกันมีระยะเวลานานพอสมควร แม้อาจจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็มีการวางรากฐานเอาไว้(เปรียบเสมือนมีการต่อสายโทรศัพท์เอาไว้) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหา ก็สามารถติดต่อไปได้ในการเข้าร่วมเป็นองค์กรเครือข่าย แม้ว่าองค์กรเหล่านี้จะมีบางอย่างร่วมกัน เช่น มีเป้าหมายร่วมกัน มีประโยชน์ร่วมกัน องค์กรเหล่านี้ก็ยังคงความเป็นเอกเทศอยู่ เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนขององค์กรเท่านั้น (กาญจนา แก้วเทพ, ๒๕๓๘: ๓๕) เครือข่าย (Network) ในภาษาอังกฤษที่ให้ภาพพจน์ที่ชัดเจนคือ “Net” หมายถึง ตาข่ายที่โยงใยถึงกันและพร้อมที่จะ “Work” เมื่อต้องการใช้งาน ดังนั้นความหมายของ “เครือข่าย” จึงหมายถึงรูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือ องค์กรหลายองค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมายมีวิธีการทำงานและมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเองบุคคลกลุ่มหรือองค์กรเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลานานพอสมควรแม้อาจจะไม่ได้มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตามแต่ก็จะมีรากฐานเอาไว้เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหาก็สามารถติดต่อไปได้ (งามเนตร จรัสสูงเนิน, ๒๕๓๘: ๑๔) เครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความพยายามและการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อปฏิบัติภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันโดยที่แต่ละฝ่ายยังคง

ปฏิบัติการหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสียเอกลักษณ์และปรัชญาของตนเองการเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของการรวมตัวกันแบบหลวมๆเฉพาะกิจตามความจำเป็นหรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนเครือข่ายความร่วมมือเป็นไปได้ในระดับปัจเจกบุคคลองค์กรและสถาบันอาจมีขอบข่ายและขนาดตั้งแต่เล็กๆ ภายในชุมชนไปจนถึงระดับจังหวัดภูมิภาคประเทศและระหว่างประเทศ (ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, ๒๕๔๖: ๔๔๘) เครือข่ายคือกลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระในความหมายนี้สาระสำคัญคือความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจกิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันและการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้นๆ เครือข่ายจำนวนมากตั้งขึ้นเพื่อปรับปรุงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกและการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารเป็นวัตถุประสงค์หลักของเครือข่ายบางเครือข่ายตั้งขึ้นเพื่อความร่วมมือในการวิจัยศึกษาฝึกอบรมหรือตลาดบางเครือข่ายมุ่งเพื่อการแลกเปลี่ยนเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่นเครือข่ายเครื่องจักรกลทางการเกษตรบางเครือข่ายมุ่งเป็นกลุ่มพลังกระตุ้นความตระหนักของสังคมและเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของสมาชิกเครือข่ายหลายแห่งมีวัตถุประสงค์หลายด้านทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทั้งร่วมมือกันในการจัดการฝึกอบรมและวิจัยรวมทั้งผลักดันนโยบาย (ขนิษฐา กาญจนรังษินนท์, [ออนไลน์])

ความจำเป็นในการสร้างและพัฒนาเครือข่าย

หากเราพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าความจำเป็นในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายนั้นได้ถูกนำมาเพื่อใช้ในการอธิบายถึงการรวมตัวของหน่วยงานในสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกันเป็นเครือข่ายทางสังคมของการศึกษาและเครือข่ายของการเรียนรู้ ซึ่งจะเห็นว่าการพัฒนาในแต่ละประเภทต่างก็มีเหตุและผลต่อการเชื่อมโยงเครือข่ายในแต่ละแง่มุมที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันดังต่อไปนี้

๑. เครือข่ายองค์กรธุรกิจเกิดขึ้นเพื่อสร้างความสามารถในการเข้าถึงตลาดของสินค้าลดค่าใช้จ่ายทางด้านการวิจัยและพัฒนาลดสถานะการแข่งขันเพิ่มศักยภาพในการสร้างนวัตกรรมและการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ใหม่ยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์และลดแรงกดดันจากการกำหนดเขตการค้า

๒. เครือข่ายทางสังคมการอธิบายถึงสายสัมพันธ์ของบุคคลที่มีการโยงใยกันจากบุคคลหรือจุดเล็กๆเป็นเครือข่ายหรือจุดรวมดังกล่าวมีลักษณะเป็นเครือข่ายทางสังคมในวงกว้างซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการขยายตัวออกไปอยู่เรื่อยๆตามการขยายตัวทางสังคมการแสวงหาพื้นที่ทางสังคมในการเข้าถึงความสัมพันธ์กับบุคคลในส่วนต่างๆด้วยการสร้างโครงสร้างความสัมพันธ์เพื่อให้ตนรู้สึกว่ามีตัวตน

๓. เครือข่ายการเรียนรู้ในด้านความรู้พบว่าในชุมชนชนบทเองมีการสะสมและสืบทอดและความรู้ที่สามารถตอบปัญหาการดำเนินชีวิตของชาวบ้านได้ในระยะหนึ่งการคิดค้นประยุกต์ความรู้ทางด้านการเกษตรทางอาชีพพร้อมกับความรู้ที่ได้มาจากข้างนอกเกิดการเปลี่ยนทัศนคติของชาวบ้านสามารถทำผ่านผู้นำชาวบ้านที่มีบารมีที่เป็นฐานของความเชื่อความศรัทธาของ

ชุมชนและในด้านทักษะซึ่งพบว่าในปัจจุบันชาวบ้านต้องการการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

๔. เครือข่ายงานพัฒนาองค์กรการพัฒนาทั้งของรัฐและเอกชนต่างให้ความสนใจต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาในรูปแบบ “เครือข่าย” ซึ่งแต่ละองค์กรมีนโยบายและวิธีการทำงานที่ต่างกันไปตามลักษณะขององค์กรและกลุ่มชาวบ้านทว่าเป้าหมายการทำงานยืนอยู่บนจุดเดียวกันคือการเน้นให้ชาวบ้านสามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้นและสร้างพลังอำนาจการต่อรองระหว่างเครือข่ายกับกลุ่มภายนอกทั้งในระดับปัจเจกชนและระดับนโยบาย (วิศาล ศรีมหาโร, , ๒๕๔๕: ๒๘๒)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงสามารถสรุปความได้ว่าความจำเป็นในการสร้างและพัฒนาเครือข่ายจะไม่จำเป็นถ้าคนหรือองค์กรไม่มีการติดต่อสัมพันธ์กันกับคนหรือองค์กรในสาขาเดียวกันทั้งแนวดิ่งและแนวนอนซึ่งแต่ละหน่วยงานก็มีการส่งข่าวสารข้อมูลไหลเวียนกันอยู่ภายในหน่วยงานของตนและข้อมูลข่าวสารมีค่อนข้างจำกัดการทำงานใช้กรอบความคิดหรือหลักการเฉพาะที่เคยใช้อย่างใดอย่างหนึ่งพัฒนาในสาขาแคบๆและเป็นไปตามนโยบายขององค์กรเมื่อเป็นเช่นนี้ในยามที่ต้องการเครื่องมือในการพัฒนาซึ่งอาจเป็นปัจจัยนำเข้าเทคโนโลยีการฝึกอบรมแนวความคิดในการวิจัยข้อเสนอโครงการที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมการพัฒนา เพื่อให้องค์กรการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการได้รับการพัฒนาที่ดีและยั่งยืนต่อไป

องค์ประกอบของเครือข่าย

ในส่วนขององค์ประกอบของเครือข่ายนั้นนักวิชาการหลายท่านได้กำหนดองค์ประกอบของเครือข่ายไว้หลายแนวทาง ดังนี้

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (๒๕๔๗: ๔๘-๔๙) กล่าวกล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่ายไว้ ๕ ประการซึ่งประกอบด้วย ๑) หน่วยชีวิตหรือสมาชิก ๒) จุดมุ่งหมาย ๓) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก ๔) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน และ ๕) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (๒๕๔๓: ๓๖-๔๓) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่ายว่ามีอยู่ ๗ ประการ ประกอบด้วย ๑) การรับรู้มุมมองร่วมกัน ๒) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ๓) การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน ๔) การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ๕) มีกระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน ๖) มีการพึ่งอิงร่วมกัน ๗) การมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน

สรุปองค์ประกอบของเครือข่ายหมายถึง การที่สมาชิกหลาย ๆ กลุ่มมารวมกลุ่มโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในเครือข่ายการสื่อสารภายในเครือข่ายการมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนและพร้อมกันมีกระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกันเพื่อเป้าหมายอยู่ที่ในการสร้างองค์กรที่มั่นคงตลอดไป

ประเภทของเครือข่าย

การจัดประเภทของเครือข่ายไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเหมือนหรือแตกต่างกัน แต่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจในการจัดแบ่ง โดยการจัดแบ่งประเภทของเครือข่ายดังนี้

ปาน กิมปี ผู้ทรงคุณวุฒิ (๒๕๔๐: ๓๕-๓๘) ได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายการเรียนรู้และได้จัดแบ่งประเภทของเครือข่ายการเรียนรู้ออกเป็น ๔ หมวด ได้แก่

๑. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการ

เรียนรู้ที่มุ่งเอื้อบุคคล เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคลในด้านต่าง ๆ ก่อนที่บุคคลจะนำไปพัฒนาครอบครัว ชุมชน และสังคม ลักษณะที่สอง เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นชุมชนเป็นหลัก โดยให้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน

๒. แบ่งตามโครงสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ จำแนกออกเป็น ๔ ประเภท ประเภทแรกคือ เครือข่ายการเรียนรู้โครงสร้างกระจายศูนย์ มีศูนย์กลางทำหน้าที่ประสานงาน แต่ภารกิจในการจัด การเรียนการสอนจะกระจายความรับผิดชอบให้กับสมาชิกเครือข่ายซึ่งต่างก็มีความสำคัญเท่ากัน รูปแบบนี้อาจเรียกว่ารูปแบบการกระจายความรับผิดชอบ (Distributed Network) ประเภทที่สอง เครือข่ายการเรียนรู้โครงสร้างรวมศูนย์ มีองค์กรกลางเป็นทั้งศูนย์ประสานงาน และเป็นแม่ข่ายรวบรวมอำนาจการจัดการ ครอบคลุมไว้ในศูนย์กลาง การลงทุนทั้งด้านอุปกรณ์ เทคโนโลยี และกำลังคนจะอยู่ที่แม่ข่าย ส่วนลูกข่ายหรือสมาชิกเป็นเพียงผู้ร่วมใช้บริการจากศูนย์กลาง ประเภทที่สาม เครือข่ายการเรียนรู้โครงสร้างลำดับชั้น มีลักษณะเช่นเดียวกับแผนภูมิองค์กร การติดต่อสื่อสารข้อมูลจะต้องผ่านตามลำดับชั้นตอนมาก นิยมใช้ในการบริหาร การจัดการองค์กรต่างๆ ซึ่งเหมาะแก่การควบคุมดูแลระบบงาน และประเภทสุดท้าย เครือข่ายการเรียนรู้โครงสร้างแบบผสมคือ มีทั้งรูปแบบรวมศูนย์ และกระจายศูนย์ เนื่องจากการเรียนรู้มีได้อาศัยสื่อใดสื่อหนึ่งเป็นหลัก หากแต่มีการผสมผสานกันระหว่างสื่อบุคคลและเทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องจัดระบบเครือข่ายแบบผสมเพื่อสนองความต้องการได้อย่างกว้างขวางและตรง

๓. แบ่งตามหน่วยสังคม อันได้แก่ เครือข่ายการเรียนรู้ระดับบุคคล เป็นเครือข่ายระบบของครอบครัวหรือระบบของเครือญาติซึ่ง

จะมีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลค่อนข้างสูง เครือข่าย การเรียนรู้ระดับกลุ่ม มองได้มีด้อยๆ คือ เครือข่ายการเรียนรู้แบ่งตามกลุ่มบ้านและตามอาชีพ เครือข่ายการเรียนรู้ระดับชุมชน เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ระดับชุมชนกับชุมชน มีความเชื่อมโยงกัน มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันระหว่างไปเยี่ยมเยียนติดต่อกัน การประชุมตำบลของผู้นำหมู่บ้าน และเครือข่ายการเรียนรู้ระดับสถาบัน สถาบันภายในหมู่บ้านที่มีความสำคัญมาก คือ สถาบันทางศาสนา สถาบันทางการศึกษา

๔. แบ่งตามระดับการปกครองและลักษณะของงาน ได้แก่ เครือข่ายชุมชน เครือข่ายนักพัฒนา เครือข่ายระดับจังหวัด เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายวิชาชีพ เครือข่ายธุรกิจ เครือข่ายสื่อสารมวลชน เครือข่ายนักฝึกอบรม เครือข่ายการประมวลและสังเคราะห์องค์ความรู้ระดับเครือข่ายภาคสาธารณะ เครือข่ายวิชาการ เครือข่ายองค์กรนโยบายของรัฐ เครือข่าย

นฤมล นิราทร (๒๕๔๓: ๒๑-๒๒) กล่าวว่า การจำแนกประเภทของเครือข่ายกระทำได้หลายมิติ ดังนี้

๑. ตามพื้นที่ดำเนินงานเช่น เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล จังหวัด ภาคและระดับ ประเทศ

๒. ตามประเภทกิจกรรมหรือประเด็นปัญหาเช่น เครือข่ายที่ทำงานด้านเด็กสตรี สาธารณสุข เศรษฐกิจ พัฒนาชุมชน สิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

๓. ตามอาชีพ หรือสถานภาพทางสังคม เช่น เครือข่ายแรงงาน เครือข่ายกลุ่มเครือข่ายครูพิทักษ์สิทธิเด็ก พระสงฆ์ธรรม เครือข่ายสารวัตรนักเรียน ฯลฯ

๔. ตามรูปแบบโครงสร้างหรือความสัมพันธ์การจำแนกโดยใช้เกณฑ์นี้ จะทำให้เกิดเครือข่าย ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑) เครือข่ายตามแนวตั้ง หมายถึง เครือข่ายที่โครงสร้างมีลักษณะเป็นช่วงชั้น ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภายในเครือข่ายไม่เท่ากัน มีองค์กรที่มีสถานภาพสูงกว่าและอยู่ในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือแก่องค์กรที่เป็นลูกข่าย เครือข่ายตามแนวตั้งพบมากในองค์กรธุรกิจ เช่น เครือข่ายแฟรนไชส์ต่าง ๆ ซึ่งลูกข่ายต้องพึ่งพาบริษัทแม่ในเรื่องเครื่องหมายการค้า ขณะที่ลูกข่ายต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับประโยชน์ที่จะได้จากแม่ข่าย

๒) เครือข่ายตามแนวนอน เป็นเครือข่ายที่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ ภายในเครือข่ายมีความเท่าเทียมกัน ลักษณะการแลกเปลี่ยนเป็นไปโดยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การติดต่อภายในเครือข่าย เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลหรือองค์กรหรืออาจจะมีการทำหน้าที่ประสานงานระหว่างเครือข่าย เช่น จัดประชุมกระจายข่าวสารข้อมูล หรือเป็นแกนกลางเมื่อต้องการมีการปฏิบัติการร่วมกัน องค์กรประสานงานนี้ก็ยังมีสถานภาพเท่าเทียมกับองค์กรอื่น ๆ ภายในเครือข่าย เครือข่ายในงานพัฒนาส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายตามแนวนอน

บทสรุป

กลยุทธ์การบริหารการศาสนศึกษาเชิงเครือข่าย ควรกำหนดวิสัยทัศน์หลัก คือ มุ่งเสริมสร้างพันธมิตรเพื่อพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมีพันธกิจ ๕ ด้าน ประกอบด้วย

๑) สนับสนุนผู้เรียนและผู้สอนในทุกมิติ ๒) มีการจัดระบบการติดต่อประสานงานอย่างชัดเจน ๓) หมั่นเชื่อมประสานความสัมพันธ์ในมิติต่างๆ ในพื้นที่ ๔) ประสานงานกับภาครัฐและเอกชนในการสนับสนุน ๕) พัฒนาและจัดหาตำรา คู่มือ และเทคนิคการสอน ควรดำเนินการพัฒนาในเชิงเครือข่ายตามแนวคิดที่เรียกว่า “SMART NETWORK STRATEGIES” อันประกอบไปด้วย S = Staff หมายถึง ฝ่ายธุรการต้องทำงานสนับสนุนอย่างเป็นระบบและมีความโดดเด่น M = Money งบประมาณสนับสนุน หมายถึง สำนักต้องเชื่อมประสานกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อให้การสนับสนุนสำนัก A = Academic วิชาการต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่เอกสาร ตำรา สื่อ วิธีการสอน R = Relationships ความสัมพันธ์กับพื้นที่ไม่ขาด สำนักควรสร้างความสัมพันธ์อันดีในเชิงพื้นที่ใกล้เคียงหรือสร้างสำนักสาขาเพื่อแสวงหาศาสนทายาทมาศึกษาในสำนัก T = Talent ผู้เรียน ผู้สอนมีศักยภาพปรากฏหมายความว่า ผู้สอนควรมีผลงานปรากฏ ผู้เรียนควรมีสถิติการสอบได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง NETWORK = NETWORK เครือข่ายเชื่อมประสานมั่นคง หมายความว่าผู้บริหารควรใช้เครือข่ายเพื่อประสานความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพและครบทุกมิติ STRATEGIES = STRATEGIES กลยุทธ์ชาวนฉลาด ผู้บริหารควรประเมินศักยภาพของสำนักอย่างสม่ำเสมอเพื่อประเมินจุดแข็ง และจุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อกำหนดทิศทางในเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสำนักให้เกิดความยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กัลป์กร มั่นถาวรวงศ์. “บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะครุศาสตร์: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๕.
- กัลยา วิลาวรรณ. “การปฏิบัติงานของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายธุรการ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- กาญจนา แก้วเทพ. **เครื่องมือการทำงานแนวพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : สภาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. **การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ซีเคสมิเดีย, ๒๕๔๓.
- เกียรติชัย วีระญาณนท์. “กลยุทธ์การพัฒนานวัตกรรมธุรกิจบริการสำหรับผู้สูงอายุ”. **วิทยานิพนธ์ดุขุบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๙
- ชนัญญา กาญจนรังษิณนท์. **การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: www.thai.net.net/rdcdd/cdcorner/network.htm [๒๕ สิงหาคม ๕๘].
- งามเนตร จริ่งสูงเนิน. “องค์กรชุมชนเครือข่ายเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำกรณีศึกษาองค์กรชุมชนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ราก-แม่เลา ตำบลป่าแป๋อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: พัฒนาสังคมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.
- ธงชัย สันติวงศ์. **พฤติกรรมบุคคลในองค์การบริษัท**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๖.
- ธณิศวรร จิตขวัญ. “ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.
- นฤมล นิราทร. **คู่มือการสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อพิจารณาบางประการ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.
- ประยูร อัครบวร และคณะ. **การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (Network Building and Participatory)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- ปาน กิมปี. “การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน”, **วิทยานิพนธ์ดุขุบัณฑิตพัฒนาศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากรโร,ดร. **เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ**. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗.

พลเดช ปิ่นประทีป. การสร้างและบริหารเครือข่ายในยุคปัจจุบัน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.ldinet.org/2008/index.php?option=com_content&task=view&id=768&Itemid=32 (๑๐ เมษายน ๒๕๕๘).

วรุณยุพา วิโนทพรรษ์. “ศึกษาบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๖.

วิศาล ศรีมหาวโร. การพัฒนาองค์กรชุมชน. สุราษฎร์ธานี : สถาบันราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๔๕
สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. บทความประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผู้นำการบริหารการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๗.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๖๑). กรุงเทพฯ: พรินทวานกราฟฟิค, ๒๕๕๔.

สุพิศวง ธรรมพันทา. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ: ภูมิไทย, ๒๕๔๓.

เสนาะ ตีเยาว์. การบริหารกลยุทธ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

Campbell, Ronald F. et al. Introduction to Education Administration. 5th ed. Boston, 1980.

Wheelen. Thomas L. and David J. Hunger. Strategic Management and Business Policy, 8th ed. New Jersey: Prentice – Hall, 2002.